

© Н. М. Фіголь, к.філол.н., доцент,
КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, Україна

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ

У статті окреслено сприйняття електронних навчальних видань студентами, виділено основні проблеми розуміння таких видань, означено очікування користувачів.

Ключові слова: електронне видання; електронне навчальне видання; реципієнт; підручник; посібник.

Постановка проблеми

Глобалізація знань, швидкі темпи накопичення та поширення інформації, що спостерігаються останні десятиліття із винайденням та розвитком комп'ютерних технологій, викликають появу нових підходів до навчального процесу. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу привніс чимало змін у всі сфери суспільного життя, не залишивши осторонь й освіту. На сьогодні активно розробляються та впроваджуються різноманітні новітні засоби навчання, такі, як електронні підручники, посібники, освітні інтернет-ресурси тощо. Саме завдяки їм наразі активно впроваджується дистанційне навчання, розширились можливості для самоосвіти та саморозвитку.

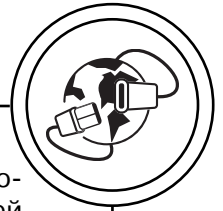
Водночас реципієнт інформації вже не в змозі сприймати величезну кількість знань та інформації, які поповнюються аж надто стрімко. Укладені в минулому столітті підручники та посібники безнадійно застарівають. Ці процеси спричиняють пошуки нових форм зберігання та пере-

давання інформації. На допомогу сучасному навчальному процесу прийшов новий вид навчальної літератури — електронне навчальне видання (ЕНВ).

У зв'язку з тим, що останнім часом швидко зростає кількість електронних видань (далі — ЕВ), активно розвивається індустрія розповсюдження електронної інформації, розробляється та вдосконалюється подання інформації на електронному носії, тож і узагальнення набутого досвіду є вкрай важливим та зумовлює актуальність нашої розвідки.

Аналіз попередніх досліджень

Сучасні науковці ЕВ розглядають у різних аспектах: історія виникнення, формати, класифікація (Г. С. Вараксин, Т. Ю. Киричок) [1, 2], структура (К. Л. Бугайчук, С. Б. Фіялка) [3, 4], особливості підготовки та вимоги до них (В. М. Анохін, Н. В. Кононець, О. Г. Корбут) [5–7], дидактичні можливості (В. М. Анохін, Л. Е. Гризун, В. М. Мадзігон) [5, 8, 9]; ефективність застосування ЕНВ

(І. Василиків, О. О. Гриценчук) [10, 11]; окремо аналізують ЕВ з різних галузей знань (О. М. Алексєєв, А. В. Литвин) [12, 13]; вимоги до ЕНВ закріплені у відповідних положеннях та стандартах. Водночас, єдиної концепції електронного навчального курсу, усталеного термінологічного апарату, розуміння природи ЕНВ бракує.

Серед наукових розробок, дотичних до теми дослідження, варто виділити праці В. В. Різуна, О. В. Тріщук [14, 15], в яких закладено теоретичні основи редагування різних видів видань, виокремлено соціокомунікативний напрям гуманітарних досліджень, які допомогли виробити методологію нашого дослідження [14].

Мета роботи

Незважаючи на стрімке завоювання освітнього середовища електронними засобами навчання, нині можна говорити про недостатнє теоретичне осмислення процесів, що відбуваються, як науковцями, так і творцями та користувачами цих видань, тому мета нашого дослідження — з'ясувати реальний стан справ з ЕНВ завдяки використанню методики анкетування серед користувачів ЕНВ, зокрема студентської молоді.

Результати проведених досліджень

Для розуміння проблем ЕНВ нами було опитано 445 респондентів. Серед опитаних 60 юнаків та 385 дівчат, віком 18–25 років, оскільки ЕНВ оцінювала студентська аудиторія. Для опитування було застосовано анкету, що

містить питання із запропонованими варіантами відповідей на вибір. Відповідаючи на питання, жоден респондент не бачив відповідей інших, що дає привід вважати отримані результати об'єктивними та незалежними.

Перше питання в анкеті покликане з'ясувати, що користувачі розуміють під поняттям «електронні видання». Серед варіантів відповідей були:

- а) словники, енциклопедії;
- б) довідники, каталоги, проспекти, путівники;
- в) інтернет-ресурси;
- г) посібники, підручники.

Лише 6 % (27 респондентів) обрали всі запропоновані варіанти як правильні. 60 % (270 респондентів) вважають, що до електронних видань належать інтернет-ресурси. Натомість 34 % (151 респондент) не вважають інтернет-ресурси електронними виданнями. Такі різнотипні відповіді свідчать про те, що в суспільстві не склалось уніфікованого усвідомлення поняття «електронне видання». Користувачі можуть його розуміти або як інтернет-ресурс, або як окремий різновид видання в електронному форматі. Бачимо неабияк широке тлумачення, що передбачає і перший, і другий варіант. Слід уточнити, що внаслідок зміни та вдосконалення технологій ЕВ отримали додатковий функціонал у вигляді недетермінованості, тобто можливості зміни, вдосконалення у процесі свого функціонування: це як можливість внесення коректив авторським колективом, так і можливість налагодження комунікації з користувачем, який може не лише надавати коментарі,

поради, а з дозволу автора та видавця втручатися в сам текст, тобто про детермінованість усіх без винятку ЕВ на сьогодні вже не йдеться.

За даними нашого опитування, шукати коротку інформацію з того чи іншого питання в мережі будуть 97 % респондентів (432 особи), крім того, в електронних виданнях — 298 осіб (67 %), 89 з яких (30 %) визначили електронні видання суто як інтернет-ресурси; 13 (3 %) респондентів звернуться до друкованих видань.

Також варто зазначити, що 102 особи (23 %), крім іншого, віднесли до електронних видань словники й енциклопедії, 62 (14 % опитаних) — посібники й підручники, 169 чоловік (38 %) — довідники, каталоги, путівники й проспекти.

Такі результати свідчать про те, що, по-перше, лише незначний відсоток опитуваних розуміє суть поняття «електронні видання», по-друге, більшість споживачів сприймають ЕВ як мережевий продукт.

На сьогодні ринок пропонує користувачам значну кількість різних видів та типів ЕВ: локального та мережевого доступу, платні та безкоштовні, повні копії друкованих видань та мультимедійні тощо. Споживач має змогу знайти саме те видання, яке відповідає його вимогам та потребам. Для того, щоб з'ясувати, які фактори впливають на вибір, ми запитали в респондентів, що може спонукати їх придбати ЕВ, відмовитися від придбання і користування та чи звертають вони увагу на відгуки інших, вибираючи ЕВ.

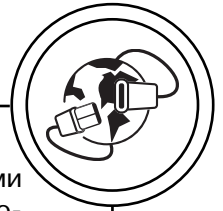
Для 338 респондентів, а це 76 % опитаних, підставою придбати ЕВ є навчальна або професійна потреба. Низька ціна, крім іншого, може спонукати придбати таке видання 142 респонденти (32 %). Не менш важливою у виборі виявилась висока якість виконання, яку серед інших варіантів обрали 80 опитаних (18 %). 93 респонденти (21 %) звертають увагу також і на авторитетність видавництва/авторів/укладачів.

Водночас відмовитися від придбання і користування ЕВ респондентів можуть змусити значна кількість помилок і неякісне оформлення (360 респондентів — 81 %), неповнота інформації (231 респондент — 52 %), висока ціна (227 респондентів — 50 %), незручність пошуку (191 респондент — 43 %).

Таким чином, один недолік може спонукати до відмови від користування ЕВ лише незначний відсоток респондентів, водночас сукупність декількох факторів мають вплив на більшість опитуваних.

Згідно з результатами опитування, більшість респондентів, обираючи ЕВ, зважають на відгуки інших користувачів. Зокрема, рішення 182 опитаних (41 %) завжди залежить від відгуків, 174 (39 %) — іноді. Лише 89 (20 %) зі 145 опитаних не звертають увагу на думку інших.

Отже, користувачі хочуть отримувати недорогі, але якісні ЕВ з високим рівнем виконання, без помилок, із повним вкладом інформації. Ціна, поряд з якістю, відіграє вирішальну роль у виборі продукту.

Якість видання залежить від багатьох факторів, значущість яких кожен споживач визначає для себе індивідуально. Ми спробували дізнатися, що респонденти вважають важливим при користуванні ЕВ. Серед варіантів відповідей були такі:

- а) повнота інформації;
- б) зручність пошуку;
- в) авторитетність видання;
- г) можливість зворотного зв'язку з авторами;
- г) можливість постійного оновлення і поповнення інформації;
- д) простота доступу;
- е) можливість самому редагувати текст видання.

Респонденти могли обрати один або кілька варіантів відповідей. Варіанти відповідей настільки різнилися, що склали понад 20 різних комбінацій. Загалом для 374 (84 %) респондентів при користуванні електронним виданням, окрім іншого, важлива повнота інформації та зручність пошуку; для 254 (57 %) — простота доступу; для 214 (48 %) — авторитетність видання; для 142 (32 %) — можливість постійного оновлення і поповнення інформації. Лише 36 з опитуваних (8 %) вважають за важливе мати можливість зворотного зв'язку з авторами та редагувати текст видання.

Таким чином, для більшості користувачів якісним є видання з простим доступом, зручним пошуком та повною інформацією. Споживачі майже не надають значення можливості зворотного зв'язку з видавництвом та авторами.

Показником якості електронного видання є також адаптивна верстка, оскільки користувачі

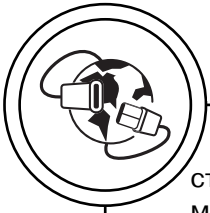
зазвичай користуються різними пристроями, у тому числі й мобільними. Так, 125 респондентів (28 %) використовують ЕВ на комп'ютерах, ноутбуках, мобільних телефонах та планшетах; 187 (42 %) — тільки на комп'ютерах та ноутбуках; і 133 (30 %) читають ЕВ тільки на мобільних пристроях: телефонах і планшетах. Як бачимо, для кожного окремого користувача в ЕВ важливими є різні параметри, однак можна виділити й спільні.

Мультимедіа — обов'язковий складник ЕВ, оскільки саме мультимедійність є основною відмінністю електронних видань від друкованих. Однак користувачі по-різному ставляться до наявності мультимедійних елементів в ЕВ. Так, для 174 респондентів (39 %) наявність мультимедійних засобів в ЕВ важлива, для 133 респондентів (30 %) важлива наявність мультимедіа лише високої якості. 138 респондентів (31 %) не вважають мультимедіа обов'язковим елементом ЕВ.

Водночас для 231 респондентів (52 %) наявність ілюстрацій є важливою, для 89 (20 %) — тільки якщо вони високої якості, і 125 респондентів (28 %) не зважають на наявність зображень в ЕВ.

Ставлення до посилань у тексті видання також відрізняється від загальної картини ставлення до мультимедіа. Так, 276 опитаних (62 %) переходять за гіперпосиланнями в ЕВ і 169 (38 %) їх ігнорують, оскільки вважають фактором, що відволікає.

Загалом було виявлено, що більшість респондентів викори-

стовують переваги ЕВ, зокрема мультимедійні засоби та гіперпосилання.

Висновки

Бурхливий розвиток інтернету й технологій останніми роками відкрив нові можливості для створення навчальних книг.

Електронні навчальні видання посідають важливе місце в освітньому просторі, вони швидко змінюються й удосконалюються, розширюється їх тематичний асортимент. Проте часто вони не досягають належної якості через неузгодженість правил їхньої підготовки та оформлен-

ня, брак редакторського опрацювання, нераціональне використання можливостей електронних технологій.

Більшість користувачів сприймають ЕВ як мережевий продукт, але не розуміють сутності поняття. Згідно з результатами опитування, при виборі електронного видання звертають увагу на відгуки інших, ціну та якість видання. Також для більшості респондентів показниками якості ЕВ є простота доступу, зручність пошуку та повнота інформації, водночас споживачі майже не надають значення можливості зворотного зв'язку з видавництвом та авторами.

Список використаної літератури

1. Вараксин Г. С. Классификация образовательных электронных изданий [Електронний ресурс] / Г. С. Вараксин // ikt-school.com: веб-сайт. 2015. Режим доступу: <http://www.ikt-school.com/икт-в-школе/образовательные-электронные-издания/классификация-образовательных-электронных-изданий> (дата звернення 22.10.17). Назва з екрану.
2. Киричок Т. Ю. Електронні видання / Т. Ю. Киричок. Київ: НТУУ «КПІ», 2010. 400 с.
3. Бугайчук К. Л. Електронний підручник: поняття, структура, вимоги / К. Л. Бугайчук // Інформаційні технології і засоби навчання: мереж. журн. 2011. № 2(22). Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/2011_2/11bklpsv.pdf. 12 с (дата звернення: 12.10.17). Назва з екрану.
4. Фіялка С. Б. Принципи організації електронних навчальних видань із культурознавства / С. Б. Фіялка. Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua> (дата звернення: 12.10.17).
5. Анохін В. М. Вимоги до сучасних електронних навчальних видань і можливості їх реалізації у середовищі Adobe captivate / В. М. Анохін // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». 2012. № 731. С. 71–76.
6. Кононець Н. В. Наукове обґрунтування принципу гіпертекстовості при створенні електронного підручника для індивідуалізації навчання студентів / Н. В. Кононець // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць. Запоріжжя, 2009. Вип. 4(57). С. 175–181.
7. Корбут О. Г. Електронний підручник як елемент освітнього середовища / О. Г. Корбут // Збірник п'ятої міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі». Київ: Наук. думка, 2010. С. 24–38.
8. Гризун Л. Е. Дидактичні основи створення сучасного комп'ютерного підручника: автореф. дис. ... к. пед. наук: 13.00.09 / Л. Е. Гризун; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2002. 20 с.
9. Мадзігон В. М. Дидактичні вимоги до електронних підручників / В. М. Мадзігон // Проблеми сучасного підручника: збірник наук. праць. Київ. 2010. № 1(10). С. 4–7.

10. Василиків І. Ефективність застосування електронного підручника при вивченні дисципліни «Маркетинг» / І. Василиків // Молодь і ринок. 2013. № 2. С. 162–164.

11. Гриценчук О. О. Електронний підручник і його роль у процесі інформатизації освіти // Інформаційні технології і засоби навчання / За ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука; Ін-т засобів навчання АПН України. Київ, 2005. С. 255–261.

12. Алексеев О. М. Відмітні класифікаційні ознаки електронних навчальних видань для інженерних спеціальностей / О. М. Алексеев. Режим доступу: www.iit.npu.edu.ua (дата звернення: 12.10.17). Назва з екрану.

13. Литвин А. В. Електронні навчальні посібники і підручники для птнз / А. В. Литвин. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua> (дата звернення: 01.12.17). Назва з екрану.

14. Різун В. В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві: навч. посібн. 2-е вид., перероб. і доп. / В. В. Різун, Т. В. Скотникова. Київ: Преса України, 2008. 144 с.

15. Тріщук О. В. Феномен науково-інформаційного дискурсу у сфері соціальних комунікацій: монографія / О. В. Тріщук. Київ: НТУУ «КПІ», 2009. 392 с.

References

1. Varaksin, G. S. (2015). Klassifikatsiya obrazovatel'nykh elektronnykh izdaniy [Classification of educational electronic publications]. *ikt-school.com*. Retrieved from <http://www.ikt-school.com/икт-в-школе/образовательные-электронные-издания/классификация-образовательных-электронных-изданий> (дата звернення 22.10.17) [in Russian].

2. Kyrychok, T. Iu. (2010). *Elektronni vydannia [Electronic editions]*. Kyiv: NTUU 'KPI', 400 [in Ukrainian].

3. Buhaichuk, K. L. (2011). Elektronnyi pidruchnyk: poniattia, struktura, vymohy [Electronic tutorial: concept, structure, requirements]. *Journal of Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, 2(22). Retrieved from http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/2011_2/11bk/psv.pdf. 12 с [in Ukrainian].

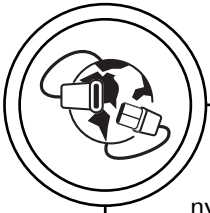
4. Fiialka, S. B. *Pryntsypy orhanizatsii elektronnykh navchalnykh vydan iz kulturoznavstva [Principles of organization of electronic educational editions on cultural studies]*. Retrieved from <http://journalib.univ.kiev.ua> [in Ukrainian].

5. Anokhin, V. M. (2012). Vymohy do suchasnykh elektronnykh navchalnykh vydan i mozhlyvosti yikh realizatsii u seredovyshchi Adobe captivate [Requirements for modern electronic educational editions and the possibility of their implementation in the environment of Adobe captivate]. *Journal of Visn. Nats. un-tu 'Lviv. politekhnika'*, 731, 71–76 [in Ukrainian].

6. Kononets, N. V. (2009). Naukove obgruntuvannia pryntsypu hipertekstovosti pry stvorenni elektronnoho pidruchnyka dlia individualizatsii navchannia studentiv [Scientific substantiation of the hypertext principle when creating an electronic textbook for the individualization of student learning]. *Journal of Pedagogika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 4(57), 175–181. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

7. Korbut, O. H. (2010). Elektronnyi pidruchnyk yak element osvithnoho seredovyshcha [Electronic textbook as an element of the educational environment]. *Journal of Zbirnyk p'iatoi mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii 'Suchasni metody vykladannia inozemnoi movy profesiinoho spriamuvannia u vyshchii shkoli'*, 24–38. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].

8. Hryzun, L. E. (2002). *Dydaktychni osnovy stvorennia suchasnoho komp'uternoho pidruchnyka [Didactic basis of the daily computer compiler]*. Kharkiv: Khark. derzh. ped. un-t im. H. S. Skovorody, 20 [in Ukrainian].

9. Madzihon, V. M. (2010). Dydaktychni vymohy do elektronnykh pidruchnykyv [Didactic requirements for electronic textbooks]. *Journal of Problemy suchasnoho pidruchnyka*, 1(10), 4–7. Kyiv [in Ukrainian].

10. Vasylykiv, I. (2013). Efektyvnist zastosuvannya elektronnoho pidruchnyka pry vyvchenni dystsypliny 'Marketynh' [The effectiveness of the use of electronic textbook in the study of discipline 'Marketing']. *Journal of Molod i rynok*, 2, 162–164 [in Ukrainian].

11. Hrytsenchuk, O. O. (2005). Elektronnyi pidruchnyk i yoho rol u protsesi informatyzatsii osvity [Electronic textbook and its role in the process of informatization of education]. *Journal of Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*. Kyiv: In-t zasobiv navchannia APN Ukrainy, 255–261 [in Ukrainian].

12. Alieksiev, O. M. (2017). Vidmitni klasyfikatsiini oznaky elektronnykh navchalnykh vydan dla inzhenernykh spetsialnostei [Distinctive classification features of electronic educational publications for engineering specialties]. Retrieved from www.ii.npu.edu.ua [in Ukrainian].

13. Lytvyn, A. V. *Elektronni navchalni posibnyky i pidruchnyky dla ptnz* [Electronic tutorials and tutorials for ptnz]. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua> [in Ukrainian].

14. Rizun, V. V. & Skotnykova, T. V. (2008). *Metody naukovykh doslidzhen u zhurnalistykoznavstvi* [Methods of scientific research in journalism]. Kyiv: Presa Ukrainy, 144 [in Ukrainian].

15. Trishchuk, O. V. (2009). *Fenomen naukovo-informatsiinoho dyskursu u sferi sotsialnykh komunikatsii: monohrafiia* [The phenomenon of scientific and informational discourse in the field of social communications]. Kyiv: NTUU 'KPI', 392 [in Ukrainian].

В статье охарактеризовано восприятие электронных учебных изданий студентами, выделены основные проблемы понимания таких изданий, изложены ожидания пользователей.

Ключевые слова: электронное издание; электронное учебное издание; реципиент; учебник; пособие.

In the article it is outlined the perception of electronic educational publications by students, distinguished the main issues of understanding editions of such kind as well as the users' expectations are identified.

Keywords: electronic edition; electronic educational edition; recipient; textbook; manual.

Рецензент — Т. Г. Файчук, к.філол.н., ст. науковий співробітник,
Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні

Надійшла до редакції 03.12.17